

Jože Krivec | Drobna piščalka

Tako natančno se spominjam tistega zadnjega junijskega večera, kakor bi bil še pred enim letom. Ostal mi je v spominu z vsemi svetlimi zvezdami na nebu, s čudovito mehko božajočim vetrom in z edinstvenim vzdušjem rastoče narave.

Noči so bile že čisto poletne, tople, zato sem se raje preselil in hodil spat v prešo na pod. Tam so mi pognili na slamo rjuho in mi dali še odejo. Pa je bilo vendarle prijetno spati na takem preprostem ležišču. Zvečer sem obrnil ključ v razpokanih vratih in brez bojazni zlezal na bodečo slamo ter spal vse do jutra, ko me je sonce skozi špranje desk zbudilo.

Kuhinjo in lojpo je ločila od preše, kjer sem spal, le tenka lesena stena, napol ometena in pobeljena. Tako so se skozi njo mogli slišati koraki in tudi besede. Večkrat je mati zjutraj potrkala kar na zid, če me je hotela zbuditi ali poklicati k zajtrku.

Tisti večer se je vrnila pozno z dela. Bil sem že na ležišču, zaspati pa nisem mogel. Ko sem zaslišal njen glas in rožljanje s piskri, ki si jih je pripravljala že za prihodnje jutro, sem se skolehal pokonci in sedel v postelji. Poslušal sem razgovor med očetom in njo: govorila sta o onih, ki so se namenili na Ptujsko doro.

Prisluškoval sem materinim, globoko iz prsi trgajočim se besedam. Po ovinkih je hotela očetu povedati, da bi tudi sama rada šla. Z besedo pa si ni upala takoj na dan, ker se je bala, da bi ji oče to namero odbil. Končno je pretrgano zakašljala in z globokim vzdihom se ji je izvilo iz prsi: »Bog ve, kako bo Marija pogledala nas, ko bomo prišli pred njen prestol, ker jo tako poredko obiščemo! Vsaj letos bi rada šla, ne vem, če bom še kdaj mogla poromati k njej.«

»Zakaj pa ne bi šla prihodnje leto?« je zjecljal oče.

»Kdo ve, kje bomo že takrat! Ko pa nas tako hitro lahko vzame, enega ali drugega!« Spet je pritajeno zaječala.

»Mamika, tudi jaz bi rad šel!« sem udaril skoraj s kričečim glasom vmes, da sta me mogla slišati skozi steno.

»Še ne spiš?« me je mati vprašala. Potem je tiše dejala očetu: »Si ga slišal? Pravi, da bi rad šel z mano!«

»Naj ga obžulijo čevlji, ki so trdi kot rog; veš, da jih že dolgo ni imel na nogi! Ali pa se mu naj pripeti kaj drugega. Na tako dolgih poteh so z malimi vedno kake sitnosti.«

»Čevlje mu lahko lepo namažem, da se mu bodo zmeščali. Zjutraj pa naj gre bos; tudi drugi gredo bos in se obujejo šele pod Goro,« je razlagala mati. »Ne bodi no tak, vsaj enkrat naju pusti sama od doma.

Obljubila sem Mariji, da ga bom pripeljala s seboj, preden ga bomo vpisali v šolo. Rada bi ji ga izročila v varstvo.«

Te besede je izgovorila s čudovito mehko in brž nato sem zaslišal ihtenje. Zdrznil sem se in napeto vlekel vsak njen dih na uho. Naposled je še ihteč izmetala iz sebe: »Mogoče bi mu le bilo prizaneseno naše trpljenje. Vse bi storila zanj, da bi ga le mogla spraviti kam naprej in mu ne bi blatne motike in polni koši pripogibali hrbta!«

Oče je nato molčal. Rahlo je odprl hišna vrata in se počasi sezuval. Nato je legel.

Meni je bilo čudovito lepo pri srcu, tako lepo, da mi je še zdaj včasih hudo po tisti minuli sreči. Tolikokrat bi si danes zaželel, da bi se od nekod prikradla spet dobra mati in se z vso dušo in srcem zavzela zame. Predstavljal sem si, kak bo ta velik praznik prvega romanja na Goro. Nikoli še nisem bil tako daleč. Jeseni sem se namenil komaj v šolo. Le pot v cerkev sem poznal, v grabe in gozdove, odkoder smo nosili drva, steljo in iskali v jeseni gobe.

»Seveda bom šel bos! Le pojdiva, mamika! Tako rad bi šel!« sem jo solznih oči prosil.

»Kaj naj napravim?« je vprašala očeta, ki je medtem ždel že v postelji. Vrata hiše so bila odprta, slišal sem njegov glas, razumeti pa ga nisem mogel, čeprav sem kot zajček napejal ušesa.

»Povejte očetu, da ga lepo prosim, če lahko greva. Naj naju pustijo!« sem znova prosil mater. Lepo mi namažite čevlje, da ne bodo pretrdi!«

»Bom! Zdaj kar lepo zaspi in moli, če še nisi!«

Pokrižal sem se in na glas molil, da me je mogla slišati v kuhinjo. Od samega veselja se mi je smejala srce in nisem vedel, kaj naj bi storil. Dvigal sem se in zopet legal, molil vedno znova očenaše, mislil pa le na dolgo pot čez neznano polje in na čudovito cerkev, ki mora stati nekje na hribu, kakor mi je včasih pripovedovala.

Luna je še plavala na nebu, ko sva z materjo že šla po haloških klancih. Mrak je še pokrival zemljo, nekje na obzorju so umirale zvezde v odtenkih prve zarje. Bilo je hladno in vlažno jutro.

Stopical sem v boljši obleki za materjo bos, čevlje sem nesel skupaj zvezane v roki. Mati se je oblekla za ta dan v svetešnjo kiklo in jopič, v roki je nesla pleten šibnat ceker s kruhom in mesom, ki ga je potegnila za to najino pot iz tunke.

Ko sva zavila mimo farne cerkve in gosposkih hiš, ki so mirno ždele razvlečene ob prašni cesti, na polje, se je že danilo. Na obzorju se je rodilo jutro in svetloba je pregnala mrak. Nad njivami je že plavala pesem, prvi pozdrav zbujenih škrjančkov. Stopala sva med njivami čisto sama, kakor dve izgubljeni siroti. Cesta se je vila med zrelim žitnim poljem. Povsod, kamor koli sem se ozrl, je sanjalo rodovitno polje. Gledal

sem zrelo klasje, prepojeno z jutranjo roso. Nikoli še nisem videl tako velikih njiv, polnih z drobnim kruhom. Ta svet se mi je zdel ves drugačen kot oni haloški bregovi, kjer je že vsaka kapljica vode dragocena, kaj šele kruh!

»O, ko bi imeli mi vsaj eno tako njivo!« je kakor začudena vzdihnila mati sredi polja in se ustavila pri široki njivi. Z roko je pobožala težko klasje, ki se je zamajalo in pokimalo, kakor bi ji hotelo temu vzdihu pritrčiti. Nalahko je zašelestelo.

Tedaj se je zlata sončna luč razlila izza haloških bregov po vsem polju. Njivo so zalili rdečkasti žarki, ki so dajali žitu neko posebno zlato barvo. Mati si je z roko zasenčila oči in samo strmela. Z očmi je objela vse njive in zašepetala: »Kako lépo je to polje, ki rodi dober kruh!« Nato je odložila ceker in me dvignila na roke, da sem ga mogel videti tudi jaz. Bil sem tako majhen, da mi je žito zakrivalo pogled.

»Vidiš, kako je klasje zlato? Glej, sinek, boš vedel povedati očetu, kaj vse sem ti pokazala!« je dejala.

»Táko je zlato?« sem se začudil.

»Táko, ja! Veš, to je zlato klasje. Iz tega se dobi kruh, dober božji blagoslov!« je razložila.

Sklonila se je, utrgala tri težke klase ter jih položila v ceker.

»Zakaj pa nimamo mi ene take njive?« sem jo vprašal.

Milo me je pogledala in pobožala po glavi.

»Ko bom večji, vam bom jaz kupil tako njivo.«

Oči so ji obvisle na mojem obrazu, v njih je zagorela neka čudna luč, ki pa se je hipoma spet utrnila. Vedno bolj je postajal njen pogled meglen, trepalnice so ji naglo utripale in naposled me je nadvse ljubezljivo stisnila k sebi, me božala in šepetala: »O, ti moj otrok! Ti moj otrok! Kje bom že jaz takrat!«

Ko me je spustila spet na tla, si je z rokavom jopiča potegnila preko oči.

Po cesti iz vasi je drdral prvi voz. Njegov ropot je zdramil tišino polja. Za hrbtom je neprestano nekje pod nebom veselo žgolel drobní škrjanček. Mati mi ga je pokazala, pa ga moje oko ni zasledilo.

Nadaljevala sva pot spet molčeča kot prej. Hodil sem po sredi ceste in vlačil noge za sabo, da sem oral po debelem prahu, ki se je malo dvigal v rosno jutro.

Polje, hiše, vasi, vse je šlo mimo naju. Poti so postajale živahnejše. Srečavala sva ljudi, jih dohajala, prehitevala, pozdravljala in spet šla sama svojo pot. Gozdovi, potoki, poti in ceste, vse se je nekje izgubljalo za nama.

Dolgega gozda ni hotelo biti konca; naposled se je vendarle razmaknil in prikazala se je velika romarska cerkev na Gori. Videti je

bila vsa črna in umazana od te strani, čeprav je sonce sipalo nanjo svetle žarke. Mati mi je pripovedovala zgodbo o Turkih, ki so jo hoteli oropati, pa jo je Marija očuvala, ker jo je obdala z gosto meglo. Od tedaj je baje cerkev zunaj črna.

Obstala sva in strmela. Zvonovi so zvonili, s ceste pod bregom so prihajale pobožne pesmi romarjev. Zdelo se mi je, da vsa narava poje z njimi: vse rože ob poteh, drobne čebelice in metuljčki, ptički v svojih gnezdecih, vse, celo sonce se je za hip ustavilo in prisluškuje. V tem veličastnem trenutku mi je postalo tesno pri srcu, da bi zajokal. Krčevito sem zagrabil za materino kiklo. Ona pa me je postavila predse in me mehko božala čez lica. Sklonila se je k meni in mi dahnila: »Pokrižaj se, otrok moj!«

Nato je sklenila roki in šepetala molitev. Takoj sem se pokrižal tudi jaz in molil.

Proti poldnevu sva se gnetla v množici na trgu pred cerkvijo. Držal sem se je za kiklo, da se ne bi v toliki gneči zgubil. Zvonovi so neprestano zvonili, pobožno petje v procesijah odhajajočih romarjev se je dušilo med vpitjem kramarjev pod šotori. Mene so ti glasovi kar zmešali; v trenutku nisem vedel, kam sva zašla in odkod naj bi se bilo zbralo toliko ljudi. Svoj živ dan še nisem bil v taki gneči. Na vseh koncih so piskale piščalke, zvonili zvončki, sanjale izložbene igrače vseh mogočih oblik in barv, lecetna srčka, lilike, konjički, svete podobice, paternoštri. Kak čudežen svet, káko bogastvo so pomenile vse te igrače in stvarce zame, ki še nikoli nisem videl drugega kot gorice in cvetoče drevje. Zame so pomenili svet že tisti hribčki, ki jih je objelo oko od naše hiše in za katere vsak večer pada sonce.

»Beži od mize, mali! Bi rad kaj potegnil?« me je odrinila sitna prodajalka, ko sva se ustavila pred njeno mizo.

»Ta je moj! Nekaj mu moram kupiti,« me je mati zagovarjala in potiskala naprej.

Pred očmi so se razgrnile vse mogoče stvari. Celó bogastvo drob-narij, ki jim nisem vedel niti imena. Nekateré so bile zame prav smešné.

»No, kaj boš imel? Nekaj ti moram kupiti za spomin!« se je nizko sklonila k meni.

»Piščalko, mati! Piščalko mu kupite!« je ponudila zavaljena ženska z mrzlo sijočimi očmi in bleščečim mastnim obrazom. Nesla jo je k ustom in veselo zapiskala nanjo. »Taka je za fantiče!

Dala mi jo je, da sem poskušal zapiskati. Drobno, leseno piščalko, rdeče pobarvano, z debelejšo glavico zgoraj in odprtino spodaj, sem nerodno vrtel v roki in pihal vanjo, a glasovi so bili medli.

»To bi rad imel,« sem pokazal nanjo in jo ogledoval od vseh strani kot pravo čudo. Z očmi sem begal po njej, po predmetih, izloženih na

mizi in primerjal, če se morda nisem pre naglil. Smehljaj sem se od same sreče.

V gostilni, kjer je mati kupila dobro govejo juho, sem potihoma poskušal piskati. Bojazljivo sem pihal vanjo, da so se medli in raztrgani glasovi kradli iz nje.

Ko sva se vrnila spet iz gostilne na trg, je bilo že malo ljudi. Vse je odhajalo. Peljala me je znova v cerkev, čisto pred oltar, kjer sem občudoval Marijo, ki z ogromnim plaščem odeva svoje vernike.

Mati je položila na oltar tiste tri zrele klase žita, ki jih je utrgala na polju. Meni je dala denar, da sem ga vrgel v skrinjico pred oltarjem. Nekje zadaj pod korom so peli zadnji romarji, sveče so gorele na vseh oltarjih, sončna luč je le komaj prodirala v zakajeni in težki zrak. Svetniki so nekam utrujeni zrlili z visokih sten. Okoli oltarja so se kleče plazili ljudje in dvigali sklenjene roke.

Mati me je opozorila, naj molim. Potegnila me je k sebi in naslonila trudne, v molitvi sklenjene roke na mojo glavo. Nalahko so ji drhtele, kakor bi ji utripale z ritmom srca.

Opazil sem, kako težko je mati zapustila cerkev. Pod korom je še dolgo stala, molila in zrla nepremično na oltar. Končno si je obrisala solze iz oči — Bog ve čemu, sem si takrat mislil — se pokrižala, nato pa še mene poškopila z blagoslovljeno vodo.

Znašla sva se spet na trgu, ki se je praznil. Vpitje je ponehalo, piščalke se niso več glasile, igrače so kramarji pospravljali; tudi zvonovi v zvoniku so počivali. S piščalko v roki sem stopical po strmih stopnicah pred materjo.

»Bova še drugo leto šla na Goro, mamika? Bova šla?« sem jo spraševal, ko sva se ozrla z nasprotnega hriba nazaj proti cerkvi, preden se nama je skrila za ovinkom.

Tako milo in boječe me je na to vprašanje pogledala, da me še danes vsega prevzame, ko se spomnim na ta trenutek. Bog ve, kaj vse se je razvnelo tedaj v njenih očeh. Obraz ji je zasijal v vsej dobroti in ljubezni. Čisto nalahko je zdrsnila njena zdelana dlan preko mojega čela.

»Otrok moj, to pa je v božjih rokah. Če nama je dano, bova še šla!«

Krepko sem zapihal v piščalko; iz nje so se trgali žalostni glasovi, kakor bi hoteli kruto odgovoriti na moje vprašanje.

»Tako težko se vračam nazaj! Kakor bi me nekaj zadrževalo,« je dejala in končno z vso silo odtrgala pogled od cerkve.

Na njeno zadnje in moje prvo romanje pa je ostala drobna piščalka kot dragocen spomin. Ko sem pred kratkim naletel nanjo za tramom v preši in jo božal vso oguljeno in zapuščeno z drobnimi prstki, so se spet zbudili v mojem srcu odmevi velike, prezgodaj odcvetele materine ljubezni.